
ՄԵՐ ՀՈՐԵԼՅԱՐՆԵՐԸ

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ԱՐՎԵՍՏԱԲԱՆՆ ՈՒ ԲԱԶՄԱՀՄՈՒՏ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ

(Վիգեն Ղազարյանի ծննդյան 75-ամյա հոբելյանի առթիվ)

Լրացան ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի վարիչ, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ, ՀՀ պետական մրցանակի դափնեկիր, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Վիգեն Հովհաննեսի Ղազարյանի ծննդյան 75-ամյա և գիտաստեղծագործական գործունեության կեսդարյա հոբելյանները:

Այդ կապակցությամբ հոբելյարը պարգևատրվեց ՀՀ ԳԱԱ Վաստակագրով, որը 2018 թ. մարտի 16-ին նրան հանձնեց ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղար, ակադեմիկոս Յուրի Սուվարյանը:

Իսկ ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ օրերս ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչությունը լույս ընծայեց վաստակաշատ արվեստաբանի կենսամատենագիտությունը¹ տողերիս հեղինակի առաջաբանով, որը կազմել էին արվեստագիտության թեկնածուներ Մերի Կիրակոսյանն ու Մարգարիտա Քամայանը:

Վ. Ղազարյանը ծնվել է 1943թ. մարտի 16-ին Երևանում, ՀՍՍՀ ԳԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող, հայ նոր և նորագույն գրականության պատմության և տեսության մասնագետ Հովհաննես Ղազարյանի և Հայաստանի հեռուստառադիոպետկոմի կադրերի բաժնի վարիչ Ամալյա Ղազարյանի ընտանիքում:

¹ Հայ արվեստաբանների կենսամատենագիտություն N 6, **Վիգեն Ղազարյան**, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2018, 40 էջ:

1960-ին ավարտելով Երևանի հնագույն դպրոցներից մեկը՝ Աղասի Խանջյանի անվան միջնակարգ դպրոցը, Վ. Ղազարյանն ընդունվում է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի նկարչության և տարրական կրթության մեթոդիկայի բաժինը, որի լրիվ դասընթացն ավարտում է 1965-ին՝ ստանալով «միջնակարգ դպրոցի տարրական դասարանների և նկարչության ուսուցչի» որակավորում:

1965-66թթ. Վ. Ղազարյանն աշխատում է պարբերական մամուլի և ռադիոյի լուրերի թարգմանիչ Արմտագի (Արմենյարեսի) թարգմանչական բաժնում, իսկ 1967-68 թվականներին՝ Հայկական սովետական հանրագիտարանում որպես կրտսեր գիտաշխատող, կազմում մի շարք բառացանկեր (հայոց լեզվի քերականության, կերպարվեստի, բալետի և այլն):

1968-69թթ. Վ. Ղազարյանն աշխատում է Հայաստանի պետական պատկերասրահում որպես էքսկուրսավար:

1969թ. Վ. Ղազարյանն ընդունվում է ՀՍՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի Արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի ասպիրանտուրա, արվեստագիտության թեկնածու Լևոն Ազարյանի ղեկավարությամբ ՀՍՍՀ ԳԱ Արվեստի ինստիտուտի դիսերտացիոն խորհրդի 1975թ. մայիսի 23-ի նիստում պաշտպանում թեկնածուական ատենախոսություն «Սարգիս Պիծակ» թեմայով, ԽՍՀՄ ԲՈՀ 1975թ. հոկտեմբերի 15-ի որոշմամբ ստանում արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճան և աշխատանքի անցնում ՀԽՍՀ ԳԱ Արվեստի ինստիտուտում նախ որպես կրտսեր գիտաշխատող, հետագայում որակավորվում որպես ավագ, առաջատար և գլխավոր գիտական աշխատող:

1988 թվականից առ այսօր նա ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի վարիչն է: Վ. Ղազարյանը բազմիցս ընտրվել է Արվեստի ինստիտուտի արհմիության տեղկոմի նախագահ:

Վ. Ղազարյանը ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի անդամ է, իր ստեղծման օրից՝ 1996 թվականից ի վեր, Ինստիտուտի գիտական աստիճանաշնորհման Օ16 մասնագիտական խորհրդի անդամ (1996-2008-ին՝ նախագահի տեղակալ):

2014-ից «ԿԱՆԹԵՂ» գիտական պարբերականի խմբագրական խորհրդի անդամ է:

Ռուսաստանի Դաշնության մշակույթի նախարարության Արվեստագիտության ինստիտուտում (Մոսկվա) 1992թ. Վ. Ղազարյանը պաշտպանում է

դոկտորական ատենախոսություն՝ «Խորանների մեկնությունները» թեմայով, և նրան շնորհվում է արվեստագիտության դոկտորի գիտական աստիճան:

2000 թ. Վ. Ղազարյանը ստանում է պրոֆեսորի գիտական կոչում:

2010 թ. ընտրվում է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ:

Չուգահեռաբար ընդհատումներով որպես թարգմանիչ Վ. Ղազարյանն աշխատել է Հայաստանի հեռուստառադիոպետկոմի Սփյուռքի բաժնում, դասախոսել Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում, 1990-2000-ական թթ. եղել ՀՀ կառավարությանն առընթեր գիտական թեմաների հաստատման հանձնաժողովի անդամ:

Լայն ու ընդգրկուն են հետազոտողի գիտական հետաքրքրությունների շրջանակները: Նրան հավասարապես զբաղեցրել է թե՛ հայ միջնադարյան կերպարվեստի, թե՛ արդի հայ նկարիչների և քանդակագործների (այդ թվում՝ Արշիլ Գորկի, Մարտիրոս Սարյան, Էդուարդ Իսաբեկյան, Արամ Իսաբեկյան, Գագիկ Ղազարյան, Վաղարշակ Արամյան, Կարեն Սմբատյան, Անդրանիկ Կիլիկյան) ստեղծագործության հետազոտությունը:

Վ. Ղազարյանը Երևանում և Մոսկվայում հայերեն և ռուսերեն լեզուներով հրատարակված տասնյակ արվեստագիտական գրքերի և ալբոմների, այդ թվում՝ 1981-ին Մոսկվայում լույս տեսած «Մատենադարան» պատկերագրքի (համահեղինակ՝ Սեյրանուշ Մանուկյան)², ինչպես նաև Երևանում, Թիֆլիսում, Մոսկվայում, Իտալիայի տարբեր քաղաքներում, Նյու Յորքում և այլուր հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով տպագրված շուրջ 150 գիտական, քննադատական, հանրագիտարանային (այդ թվում՝ Հայկական սովետական հանրագիտարանի, «Քրիստոնյա Հայաստան» հանրագիտարանի և «Հայաստան» հանրագիտարանի) հոդվածների հեղինակ է:

Խոստումնալից էր երիտասարդ հետազոտողի մուտքն արվեստաբանություն: Նա ուսումնասիրում է առանձին մանրանկարիչների կյանքն ու ստեղծագործությունը, առաջին անգամ գիտական շրջանառության մեջ դնում և պատմականորեն արժեքավորում սակավ հայտնի պատկերազարդ ձեռագրեր, որոշակի պատմաշրջանում դիտարկում գեղարվեստական որոշ երևույթների (օրինակ՝ սյուժետային մանրանկարի) էվոլյուցիան՝ իր բոլոր ասպեկտներով ևն:

² Казарян В.О., Манукян С.С., Матенадаран, Том 1, Армянская рукописная книга, Москва, «Книга», 1981, 282 с., 402 илл.

1980-ին ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ հրատարակվում է Վիգեն Ղազարյանի անդրանիկ մենագրությունը՝ «Սարգիս Պիծակ» աշխատությունը³, որը նվիրված էր կիլիկյան մանրանկարչության կարևորագույն դեմքերից մեկի՝ XIV դարի առաջին կեսի մանրանկարիչ Սարգիս Պիծակի ստեղծագործության ուսումնասիրությանը: Մատենադարանի ձեռագրերի հիման վրա հետազոտողը ներկայացնում է պիծակյան ձեռագրերում Մեծ Հայքի և կիլիկյան մանրանկարչական արվեստի սինթեզը պայմանավորող պատմական, գաղափարական-գեղարվեստական նախադրյալները, հետազոտում մանրանկարների պատկերագրությունը, բացահայտում Պիծակի արվեստի ոճական-կառուցվածքային առանձնահատկությունները, մատնանշում նրա տեղն ու դերը հայ միջնադարյան մանրանկարչության հարուստ պատմության մեջ: Վ. Ղազարյանի գիտական ուսումնասիրության մեջ Կիլիկյան Հայաստանի վերջին մեծանուն մանրանկարիչը ներկայացված է նորովի, որպես ոչ թե անկումնային նկարիչ, այլ՝ նորարար, որը դիմում է պատկերային և պատկերագրական նոր համակարգի, բերում է գունագծային նոր հետևողական մոտեցում, Թորոս Ռոսլինի և կիլիկյան արվեստի ծաղկման շրջանի դինամիկ կոմպոզիցիաների փոխարեն ստեղծում երկրաչափորեն ներդաշնակ հորինվածքներ և հավասարակշռված դարձնում նույնիսկ միմյանց վրա պատկերված կոմպոզիցիաները: Մանրանկարիչը գործածում է սառը՝ սառի և տաքը՝ տաքի հետ մաքուր, գրեթե անխառն գունաշար, ստեղծագործաբար օգտվում կապադոկիական որմնանկարների արվեստի ոճական, գծային օրինակներից, ստեղծում գլխավոր և երկրորդական պերսոնաժների բնորոշ կերպարներ, որոնք փոխադրվում են ձեռագրից ձեռագիր, պարզեցնում է զարդամոտիվները, ինչպես և գրչության արվեստը, հետևելով հոր՝ Գրիգոր Պիծակի օրինակին:

Բոլորովին այլ խնդիրներ են առաջադրված և մշակված 1984-ին հրատարակված «Սյուժետային մանրանկարը Կիլիկիայում (XIII դարի վերջ - XIV դարի սկիզբ)» մենագրության մեջ⁴, որտեղ ներկայացվում են ավետարանական սյուժեների պատկերային անմիջական վերարտադրության եղանակները, դրանց անտիկ և քրիստոնեական ակունքները, վերարտադրության պատկեր-

³ Ղազարյան Վ., Սարգիս Պիծակ /Պատ. խմբ.՝ Լ.Ռ.Ազարյան/, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1980, 152 էջ, 39թ. նկ.:

⁴ Ղազարյան Վ., Սյուժետային մանրանկարը Կիլիկիայում (XIII դարի վերջ-XIV դարի սկիզբ) /Պատ. խմբ.՝ Վ.Հ.Մաթևոսյան/, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1984, 190 էջ, 32թ. նկ.:

րագրական-սիմվոլիկ կողմը: Տարբեր ձեռագրերի համեմատական վերլուծությամբ արվեստաբանը ցույց է տալիս ավետարանիչների պատկերների պատկերագրական էվոլյուցիան, ներկայացնում ամենահարուստ՝ «Ութ մանրանկարիչների ավետարանի» (Մատ. N 7651) մանրանկարների նկարագրական ցանկը: Հեղինակը փորձել է ճշտորեն առանձնացնել այն պատկերները, որոնք ուղղակի գրեթե նույնությամբ արտանկարված են հունական X-XI դդ. մի նշանավոր ձեռագրից (Ֆլորենցիա), ուսումնասիրել ոչ միայն հիմնական, այլև երկրորդական թեմաների պատկերագրությունը:

Դոկտորական ատենախոսության հիմնական արդյունքների հիման վրա 1995-ին հրատարակվում է Վ. Ղազարյանի «Խորանների մեկնություններ» ուսումնասիրությունը՝ (աշխարհաբար թարգմանությունը, առաջաբանը և ծանոթագրությունները՝ Վ. Ղազարյանի)⁵, իսկ 2004-ին՝ «Մեկնությունք խորանաց: (Արվեստի տեսության միջնադարյան հայկական բնագրեր)» աշխատությունը⁶ տասներկու տեքստերի մանրամասն տարընթերցումներով:

2009-ին հրատարակվում է Արարատ Աղասյանի, Մուրադ Հասրաթյանի, Հրավարդ Հակոբյանի և Վիգեն Ղազարյանի «Հայ արվեստի պատմություն» կոլեկտիվ հիմնարար աշխատությունը⁷, որն ամփոփում է հայ արվեստի գլխավոր ճյուղերի, այսպես կոչված «պլաստիկ արվեստների»՝ ճարտարապետության և կերպարվեստի զարգացման պատմությունը՝ հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը: Աշխատության հեղինակներն արժանանում են 2009 թվականի ՀՀ Պետական մրցանակին՝ կերպարվեստի ոլորտում:

Հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմական ուղին է լուսաբանվել Վիգեն Ղազարյանի և Հրավարդ Հակոբյանի «Հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմություն» աշխատության մեջ⁸ (2012), որտեղ առանձնացված են ճարտարապետական քանդակազարդումը, վաղ միջնադարյան կոթողները,

⁵ Խորանների մեկնություններ /Աշխ.-սիրություն՝ Վ.Ղազարյան: Խմբ. խորհ.՝ Ա.Զարյան և ուրիշներ: Խմբ.՝ Գ.Տեր-Վարդանյան/, Երևան, «Սարգիս Խաչենց Այբբենգիմ» հրատ., 1995, 191 էջ, 4թ. նկ.:

⁶ Մեկնությունք խորանաց: (Արվեստի տեսության միջնադարյան հայկական բնագրեր): Աշխ.-Վ.Հ.Ղազարյանի, մասնագիտ. խմբ.՝ Հ.Հովհաննիսյան, Գ.Տեր-Վարդանյան, Ս.Էջմիածին: Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2004, 480 էջ, 28թ. նկ.:

⁷ Աղասյան Ա., Հակոբյան Հ., Հասրաթյան Մ., Ղազարյան Վ., Հայ արվեստի պատմություն, Երևան, «Զանգակ-97» հրատ., 2009, 575 էջ, նկ.:

⁸ Ղազարյան Վ., Հակոբյան Հ., Հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմություն, Երևան, «Զանգակ», 2012, 260 էջ:

խաչքարերը, որմնանկարչությունը, մանրանկարչությունը, դեկորատիվ-կիրառական արվեստը և սրբապատկերը:

Վ. Ղազարյանը մասնակցել է տասնյակ միջազգային գիտաժողովների Հայաստանում (նաև՝ Արցախում), Վրաստանում, Ռուսաստանում, Իտալիայում, ԱՄՆ-ում, դասախոսություններ կարդացել Մոսկվայի պետական համալսարանի և Գերմանիայի Վարբուրգի համալսարանի սաների համար (Երևանում և Դիլիջանում), ամառային դասընթացներ վարել Վենետիկի Ֆոսկարիի համալսարանում: Ուշագրավ է, մասնավորապես, նրա ակտիվ մասնակցությունը Հայ արվեստին նվիրված երկրորդ, երրորդ և չորրորդ սիմպոզիումների կազմակերպմանը՝ ընդգրկվել է աշխատանքային խմբում, Արվեստի ինստիտուտի կողմից հայ մշակույթին և արվեստին նվիրված բոլոր հանրապետական կոնֆերանսների կազմակերպման գործին՝ լինելով հրապարակվող զեկուցումների թեզերի ժողովածուների խմբագիրը:

Վ. Ղազարյանը խմբագիր է մի շարք գիտական աշխատությունների, թարգմանությունների՝ ռուսերենից, անգլերենից, գերմաներենից և գրաբարից:

Արդյունաշատ է Վ. Ղազարյանի մանկավարժական գործունեությունը: Տասնամյակներ շարունակ դասավանդելով Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայում, նա իր փորձն ու գիտելիքներն է փոխանցում ապագա արվեստաբաններին: Վաստակաշատ մանկավարժը 1999-2013 թվականներին ղեկավարել է Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի կերպարվեստի պատմության և տեսության ամբիոնը, իսկ 2013-2018թթ.՝ արվեստագիտության և հումանիտար գիտությունների ամբիոնը: Նա Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի (ներկայումս՝ Հայաստանի գեղարվեստի պետական ակադեմիա) գիտական խորհրդի անդամ է, ՀԳՊԱ «Տարեգրքի» խմբագրական խորհրդի անդամ:

Անուրանալի է Վ. Ղազարյանի ներդրումը երիտասարդ գիտական կադրերի պատրաստման գործում. նրա գիտական ղեկավարությամբ պաշտպանվել է թեկնածուական 29 ատենախոսություն: Նրա սաներն այսօր աշխատում են ինչպես ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտում, այնպես էլ Հայաստանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայում, Երևանի պետական համալսարանում, Մատենադարանում, Հայաստանի պատմության թանգարանում, Հայաստանի ազգային պատկերասրահում, Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում և այլուր:

Նա ղեկավարել է ուսանողների ամփոփիչ ատեստավորման աշխատանքների հանձնաժողովները Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում:

Գիտական և մանկավարժական աշխատանքներին զուգընթաց Վ. Ղազարյանը զբաղվել և զբաղվում է նկարչությամբ. նա Հայաստանի նկարիչների միության անդամ է 2002 թվականից: Չնայած մշտական զբաղվածությանը՝ նա շարունակել է նկարել տարբեր տեխնիկաներով, որի արդյունքը եղավ 2002թ. Հայաստանի նկարիչների միության սրահում արվեստաբանի նկարների ցուցահանդեսը և 2008թ. Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի տեր և տիկին Բոյաջյանների ցուցասրահում կազմակերպված նկարների անհատական ցուցահանդեսը: Իսկ 2015թ. նրա նկարների անհատական ցուցահանդեսը կազմակերպվեց Հայաստանի նկարիչների միության սրահում: Ծննդյան հոբելյանին ընդառաջ հրատարակվեց Վ. Ղազարյանի նկարների պատկերազիրքը:

1997-ից Հայաստանի գրողների միության անդամ միջնադարագետ արվեստաբանի ստեղծագործական գործունեության մեջ կարևոր տեղ է գրավում պոեզիան: 2016-ին ՀՀ մշակույթի նախարարության աջակցությամբ «Նաիրի» հրատարակչությունը լույս ընծայեց Վ. Ղազարյանի բանաստեղծությունների և ռուսերենից, անգլերենից ու գերմաներենից նրա կատարած բանաստեղծական թարգմանությունների (Մայակովսկի, Գյոթե, Շեքսպիր, Օսկար Ուայլդ, 20-րդ դարի անգլո-ամերիկյան պոեզիա) ժողովածուն⁹, որը հեղինակը նվիրեց «ներբագույն բանաստեղծ և Նարեկավանքի դպրոցը լուսաբանող սիրելի Հրաչյա Թամրազյանի հիշատակին»:

Գիտական ու գիտակազմակերպական վաստակի համար Վիգեն Ղազարյանն արժանացել է ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչման (2006), պարգևատրվել ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության «Հուշամեդալով» (2008), ՀՀ ԳԱԱ Պատվոգրով (2003) և Վաստակագրով (2018):

Եվ այդուհանդերձ՝ բազմավաստակ արվեստաբանի ու բազմահմուտ մանկավարժի լավագույն ստեղծագործությունն իր դուստրերն են՝ տնտեսագիտության թեկնածուներ Աստղիկ և Ամելիա Ղազարյաները: Հավելեմ, որ հոբելյարի բոլոր նվաճումներում կարևոր նշանակություն ունի նրա կենաց զուգ-

⁹ **Ղազարյան Վ.**, Պատուհաններ, Բանաստեղծություններ, Երևան, «Նաիրի», 2016, 304 էջ:

երգը տեխնիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Սիլվա Սահրադյանի հետ, որը շարունակվում է արդեն շուրջ չորս տասնամյակ:

Վերստին ցերմորեն շնորհավորելով մեր գործընկերոջը հոբեյանի կապակցությամբ՝ մաղթում ենք արևշատություն և գիտաստեղծագործական նորանոր նվաճումներ:

ԱՆՆԱ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Հ.Գ.

Շնորհավորանքներին և բարեմաղթանքներին միանում է ԿԱՆԹԵՂ-ի խմբագրական խորհուրդը: